

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

LÄRARUTBILDNINGENS INTERKULTURELLA PROFIL

Södertörns högskola

INTERKULTURALITET PÅ SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

Begreppet interkulturalitet är inte värdemässigt neutralt utan har vuxit fram i en specifik intellektuell, institutionell, ideologisk och politisk kontext. Begreppet används i UNESCOs och Europarådets rapporter från 1970- och 90-talet då vikten av ett utbildningssystem som verkar för demokrati, mänskliga rättigheter, fred och samarbete uppmärksammades politiskt i ett Europa präglad av mångfald och pluralism. Även om ett interkulturellt förhållningssätt i första hand sågs som ett sätt att motarbeta problem kopplade till migration, såsom exempelvis rasism och segregation, kan det också förstås i en annan bemärkelse. Interkulturalitet speglar då ett intresse för och ett fokus på mångfald i historia och samtid, samt dess förutsättningar och konsekvenser. Begreppet rymmer då en förhoppning och en förväntan på utbildningssystemet och lyfter fram möjligheter till ömsesidigt utbyte mellan människor och grupper med skilda kulturella erfarenheter och bakgrunder, samt transformerande möten mellan individer i olika utbildningskontexter. Det är denna senare innebörd som begreppet interkulturalitet ges på lärarutbildningarna vid Södertörns högskola.

Varför är interkulturalitet viktigt på en lärarutbildning?

Interkulturalitet tillhör det som historiskt utgör lärarprofessionens hjärta genom att beröra frågor om människans tillblivelse som samhälls- och kulturvarelse samt överföring och förnyelse av ett kulturarv från en generation till en annan. Den svenska förskolan och skolan har länge utgjort en plats där människor med olika bakgrund, erfarenheter, samt sociala och kulturella villkor har mötts. I förskolan och skolan återskapas och upprätthålls sociala, etiska, estetiska och politiska relationer, men här utmanas och omformas även dessa och normerande praktiker och maktrelationer bekräftas, bryts och förändras. De interkulturella frågeställningarnas aktualitet för lärarutbildning

kan därmed sägas vila i såväl de specifika pedagogiska utmaningar som samtidens lärare står inför som i lärarprofessionens centrala kunskapsområden.

FOKUS PÅ SPÄNNINGSFÄLT

Under utbildningen diskuteras många olika aspekter av kultur och interkulturalitet. Begreppet kultur kan förstås på flera olika nivåer och rymmer allt från socialt överförda levnadsmönster, normer, värden och föreställningar till konstnärlig och estetisk verksamhet. Kultur kan å ena sidan förstås i en mycket bred bemärkelse, dvs som ett sammanhållande system i någon form, här kan exempelvis nationella eller religiösa identitetsformationer bli centrala. Å andra sidan kan kultur talas om som en del av en kontext, exempelvis som paraplybegrepp för olika konstarter eller som ”barnkultur”. Kulturbegreppet är med andra ord mångfacetterat och komplext och det finns inget entydigt svar på frågan vad en interkulturell frågeställning är. Istället kommer den betydelse som aktualiseras i en viss kontext att variera.

Detta innebär att både kulturbegreppet och begreppet interkulturalitet rymmer en rad potentiella användningsområden och betydelser. Lärarutbildningarna vid Södertörns högskola innehåller därför reflektion kring samt kritisk granskning av en rad olika spänningsfält med relevans för lärarprofessionens interkulturella dimension:

- spänningsfältet mellan *det universella och det partikulära* (t.ex. föreställningar om relationen mellan det allmänmänskliga och det individuella, universella värden och kulturbundna värden, mellan kollektivet och individen, det gemensamma och det unika, det icke-förhandlingsbara och det som är öppet för tolkning eller diskussion)
- spänningsfältet mellan *fostran och frihet* (t.ex. föreställningar om relationen mellan pedagogiskt ansvar och barns inflytande och delaktighet, bevarandet av ett kulturarv och möjligheter till kulturell förändring, individens beroende och hennes möjlighet till frigörelse)
- spänningsfältet mellan *det givna och det konstruerade* (t.ex. föreställningar om de distinktioner som görs mellan lärare och elever, barn och vuxna, flickor och pojkar, väst och öst, religiöst och sekulärt, expert och novis).

Samtliga lärarprogram genomsyras av ett fokus på de interkulturella spänningsfälten vilka både diskuteras och problematiseras från en rad olika perspektiv, samt konkretiseras, prövas och bearbetas under utbildningen.

PROFESSIONALITET, FÖRDJUPADE KUNSKAPER OCH KOMPETENSER

Inom ramen för lärarutbildningarna vid Södertörns högskola arbetar studenter och högskolelärare med de interkulturella spänningsfälten i tre bemärkelser. För det första förstås interkulturalitet som ett *kunskapsinnehåll* att studera och förhålla sig till (lära om), för det andra som ett *praktiskt gestaltande* av detta innehåll med hjälp av pedagogiska strategier och redskap (lära för) och för det tredje som ett *förhållningsätt* i den pedagogiska verksamheten (lära genom).

Lära om interkulturalitet

Utmärkande för den interkulturella profilen är att särskilt fokus läggs vid förskolans, skolans och fritidshemmets demokrati- och värdegrundsarbete och att detta ses som en del av arbetet med interkulturalitet. Under utbildningen erbjuds studenterna därför fördjupade kunskaper om och kritisk reflektion kring skolans demokrati- och värdegrundsarbete (inbegripet mänskliga rättigheter), styrmedel, normer och normskapande. Studenterna ges även fördjupad kunskap om hur heterogena barn- och elevgrupper (exempelvis i fråga om religiös och sexuell mångfald, socioekonomisk bakgrund, och olika funktionsvariationer) ställer krav på lärarens interkulturella kompetens. Vidare berörs frågor om diskriminering, trakasserier och kränkande behandling inom ramen för skolan samt vilka uttryck till exempel rasism och främlingsfientlighet tar sig i historia och samtid.

Lära för interkulturalitet

Skolandet av interkulturell kompetens handlar, inom ramen för utbildningen, om ett nyanserat och kontinuerligt reflekterande kring spänningsfältet mellan det universella och det partikulära, fostran och frihet, det givna och det konstruerade och om vilka konsekvenser dessa spänningsfält får för utformandet av den pedagogiska praktiken.

Under utbildningen ställs studenterna inför frågor som: Hur kan jag som lärare både respektera kulturella skillnader och universella mänskliga rättigheter i min undervisning? Hur kan jag belysa och utmana kulturella normer utan att samtidigt förstärka dem? Hur kan jag hantera konflikter

mellan individers rätt till samvets- och åsiktsfrihet utan att kränka eller diskriminera vissa grupper? Genom att på detta sätt rikta uppmärksamheten mot centrala dilemman i undervisningen och i den pedagogiska verksamheten i stort, övas studenternas interkulturella reflektions- och omdömesförmåga.

Under utbildningen introduceras studenterna även till en rad praktiska och teoretiska redskap som hjälper dem att agera professionellt i situationer där interkulturella möjligheter och utmaningar aktualiseras. Här handlar det till exempel om förmågan att belysa skilda ämnen utifrån flera kunskaps- och didaktiska dimensioner med utgångspunkt i barn, elevers och pedagogers skilda erfarenheter och upplevelser. Det handlar vidare om förmågan att känna igen sin egen och andras positioner i samhället och i olika skol- och undervisningsmiljöer, och om förmågan att kunna förhålla sig kritiskt till normativa och normerande praktiker, föreställningar och erfarenheter i undervisningen.

Lära genom interkulturalitet

För att utveckla studenters förmåga att undervisa med fokus på interkulturella spänningsfält utformas och problematiseras deras egen utbildning på högskolan. Att lära genom interkulturalitet innebär att studenterna i sina egna studier får möjlighet att erfara hur ett intresse för och ett fokus på mångfald kan ta sig uttryck i den pedagogiska praktiken. Genom att på olika sätt och utifrån olika perspektiv utforska de interkulturella spänningsfälten låter lärarutbildningen på Södertörns högskola profilen bli ett förhållningsätt som genomsyrar verksamheten.

Undervisningen på lärarutbildningen kan därmed sägas utgå från samma frågor som blivande lärare och förskollärare ställs inför: Hur kan jag som högskolelärare både respektera kulturella skillnader och universella mänskliga rättigheter i min undervisning? Hur kan jag belysa och utmana kulturella normer utan att samtidigt förstärka dem? Hur kan jag hantera konflikter mellan olika gruppers rätt till åsiktsfrihet utan att kränka eller diskriminera vissa grupper?

På samtliga lärarprogram vid Södertörns högskola sker ett kontinuerligt utvecklingsarbete vad gäller den interkulturella profilens gestaltande i val av kunskapsinnehåll, litteratur och material på programmets olika kurser och vi strävar efter att alla högskolelärare ska vara väl insatta i högskolas likabehandlings- och mångfaldsarbete. Lärarna deltar kontinuerligt i fortbildning kring interkulturalitet i syfte att integrera profilen i utbildningen.